

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти [Інтернет-ресурс]. НУШ
2. Сухомлинський В. О. / Вибр. твори 5 т. – К.: Рад. школа., – 1976.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. К.; Рад.школа, – 1972. – 244 с.
4. Філософія [Електронний ресурс]: освіта: ua <http://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13030/>

REFERENCES

1. *State standard of the elementary education* [web-link]/NUS:
2. Sukhomlynsky, V. O. (1976). *Vibrani tvori*. [Selected works 5th book]. Kyiv.
3. Sukhomlynsky, V. O. (1972). *Serze viddau ditym*. [My heart I give to children]. Kyiv.
4. *Philosophy* [web-link]: Osvita.ua <http://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13030/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БОРИСПОЛЕЦЬ Олена Михайлівна – учитель I категорії, вчитель початкових класів Української СЗОШ I-III ступенів №1, Обухівського району, Київської області.

Наукові інтереси: удосконалення інтегративних форм роботи під час навчання в початковій школі.

ПРУС Галина Іванівна – учитель I категорії, вчитель початкових класів Української СЗОШ I-III ступенів №1, Обухівського району, Київської області.

Наукові інтереси: удосконалення інтегративних форм роботи під час навчання в початковій школі.

ЯРМАК Олена Вікторівна – вчитель-методист, вчитель початкових класів Української СЗОШ I-III ступенів №1, Обухівського району, Київської області.

Наукові інтереси: удосконалення інтегративних форм роботи під час навчання в початковій школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BORISPOLETS Olena Mykhailivna – the Teacher of I Category, the Teacher of Elementary Classes of Ukrainka Secondary school of general education I-III stages No.1, of Obukhiv district, Kyiv region.

Circle of scientific interests: the improvement of the integrative forms of work for while studying at the elementary school.

PRUS Galyna Ivanivna – the Teacher of I Category, the Teacher of Elementary Classes of Ukrainka Secondary school of general education I-III stages No.1, of Obukhiv district, Kyiv region.

Circle of scientific interests: the improvement of the integrative forms of work for while studying at the elementary school.

YARMAK Olena Victorivna – School-Methodologist, the Teacher of Elementary Classes of Ukrainka Secondary school of general education I-III stages No.1, of Obukhiv district, Kyiv region.

Circle of scientific interests: the improvement of the integrative forms of work for while studying at the elementary school.

*Дата надходження рукопису 12. 08. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор Н. А. Калініченко*

УДК: 371 (477)

БІЛОХВОЩЕНКО Світлана Миколаївна – директор Української СЗОШ I-III ступенів № 1 із поглибленим вивченням окремих предметів
e-mail: pednauk@gmail.com

КАЛЬЧУК Марія Іванівна – заслужений учитель України, учитель-методист, учитель початкових класів Української СЗОШ I-III ступенів № 1
e-mail: mariya.kalchuk@gmail.com

МАХИНЯ Світлана Іванівна – учитель-методист, учитель початкових класів Української СЗОШ I-III ступенів № 1
e-mail: sveta.i.m@i.ua

**РЕФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗДОБУТКІВ
ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Освіта в житті людства відіграє надзвичайно важливу роль. Саме життя «диктує» вимоги до людини, вимагаючи її постійного вдосконалення, оволодіння конкретними вміннями для досягнення успіху. XXI століття не стало винятком. У сучасному світі вже недостатньо мати знання, а важливо ще вміти комплексно розв'язувати проблеми, критично мислити, бути креативним тощо. Сьогодні вже на часі –

мета перейти від школи знань до школи компетентностей XXI століття – Нової української школи, яка працюватиме за новим Державним стандартом.

За словами авторів, «...його розроблено на теоретичному фундаменті класичної та сучасної педагогіки України, а також на основі аналізу впровадження провідних українських практик в освіті» [1, с. 1]. Маючи багаторічний досвід роботи в початковій школі, бачимо в Новій українській школі

осучаснену «Школу радості» видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського, 100-річчя від дня народження якого відзначає педагогічна громадськість. Багаторічне вивчення й запровадження в початковій школі досвіду великого Педагога свідчить, що філософія Нової української школи «сродна» з філософією педагогіки Сухомлинського. Професор Надія Калініченко також відзначає, що «...актуальність його авторських педагогічних ідей і практичного досвіду в контексті сучасної дійсності є потужним джерелом ідей для розбудови української освіти...., вчить новому філософському усвідомленню місії школи» [2, с. 78].

Тож виникає потреба проаналізувати педагогічну спадщину Василя Сухомлинського і осмислити його авторські педагогічні ідеї крізь призму реформування початкової школи.

Мета статті – розкрити авторське освітнє середовище в Павлівській школі, створене Василем Олександровичем Сухомлинським, крізь призму сучасного реформування початкової школи та показати актуальність і ефективність використання його педагогічних ідей у Новій українській школі.

Виклад основного матеріалу. Цілком логічно, що в Державному стандарті визначена роль та місія вчителя для успішного виконання поставлених завдань у вихованні сучасного, прогресивного, патріотичного покоління. Приступаючи до роботи директором школи, Василь Олександрович Сухомлинський усвідомлював особливу свою місію роботи в школі і був переконаний: «переді мною назавжди буде закрито шлях до серця дитини, якщо я не матиму з нею спільних інтересів, захоплені і прагнень» [3, с. 9], і тому зробив висновок, який важливо знати вчителю: «...справжня школа – це не тільки місце, де діти набувають знань і вмінь. ... справжня школа – це багатогранне духовне життя дитячого колективу, в якому вихователь і вихованець об'єднані багатьма інтересами і захопленнями» [3, с. 14]. Самовіддана педагогічна діяльність Василя Олександровича переконала, що вчитель початкових класів має «...величезну роль у житті дитини. Він повинен бути для дитини такою ж дорогою і рідною людиною, як мати» [3, с. 15].

Логічно виправдано, що реформування загальної середньої освіти розпочалося з початкової школи, тому що саме в ній закладаються всі основи у формуванні особистості. Такою була й думка Великого Педагога: «У дошкільному й молодшому шкільному віці формуються **характер, мислення, мова** людини [3, с. 15].

Аналізуючи філософію сучасного Державного стандарту початкової освіти та

філософію величезної педагогічної спадщини Василя Олександровича Сухомлинського, в основі якої лежить утвердження людської гідності, усвідомлюємо, що вони мають дуже багато спільного. Подібними є й принципи, які лежать в їх основі, дотримання яких забезпечує гармонійний розвиток дитини. Наведемо окремі приклади з величезної спадщини павлівського Педагога-гуманіста відповідно до найважливіших принципів Державного стандарту початкової школи та покажемо його актуальні ідеї в сучасній шкільній практиці.

Визнання талановитості кожної дитини. Василь Олександрович не просто як директор, а як дослідник-практик переконався у винятковості значення впливу саме молодшого шкільного віку дитини на її подальший розвиток. Тому ще в далекому 1951 році прийняв до школи 6-річних дітей з метою «...добре взнати кожну дитину, глибоко вивчити індивідуальні особливості її сприймання, мислення і розумової праці. Перш ніж давати знання, треба навчити **думати, сприймати, спостерігати**» [3, с. 19]. Пророчі слова мудрого Педагога сьогодні збігаються з метою і завданнями навчання 6-7 річних дітей І циклу початкової школи в Новій українській школі.

Вікові особливості молодших школярів були орієнтиром для організації навчально-виховного процесу в «Школі радості» тому, що «... дитина за своєю природою – допитливий дослідник, відкривач світу. Так нехай перед нею відкривається чудовий світ у живих фарбах, яскравих і трепетних звуках, у казці та грі, в особистій творчості, в красі, що надихає її серце, в прагненні робити добро людям. Через казку, фантазію, гру, через неповторну дитячу творчість – вірний шлях до серця дитини. Я буду так вводити малюків у навколишній світ, щоб вони кожного дня відкривали в ньому щось нове, щоб кожний наш крок був мандрівкою до джерела мислення й мови – до чудової краси природи» [3, с. 32].

Василь Олександрович Сухомлинський, усвідомлюючи неповторність і талановитість кожної дитини, забезпечував у Павлівській школі умови для творчої праці дітей, в якій розкриваються здібності й обдаровання кожної особистості, та прагнув їх розвивати.

Для нас, учителів, яскравим прикладом у роботі з дітьми є найважливіша заповідь виховання великого Вчителя: «Дати дітям радість праці, радість успіху в навчанні, пробудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності. В наших школах не мусить бути нещасних дітей – дітей, душу яких гризе думка, що вони ні на що не здатні. Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил

дитини, що народжують бажання вчитися» [4, с. 283]. Тому для пробудження й розвитку здібностей дітей Педагог не оцінював їх, якщо дитина у своїй розумовій праці ПОКИ не досягла позитивних результатів; урізноманітнював і застосовував найефективніші форми й методи роботи. Так у казці він бачив можливість «роздмухувати вогник дитячої думки і мови» [3, с. 33]; в безпосередньому спілкуванні з природою – «поповнювати колодязь розумових сил і нервової енергії» [4, с. 213]; активно використовував самодіяльність учнів тощо.

У педагогічній спадщині Василя Сухомлинського була також одна з найважливіших проблем навчально-виховної роботи в початковій школі – піклування про навчання дітей з деякими відхиленнями від нормального розумового розвитку, яке сьогодні ми називаємо інклюзивним навчанням. Педагог піклувався про нормальне навчання таких дітей, щоб вони не відставали й не відчували себе приреченими на неповноцінність в інтелектуальному житті, та давав поради в роботі з такими дітьми.

Визнання цінності дитинства.

Мудрість філософії Сухомлинського, її гуманізм полягає в тому, що він вважав *«Дитинство – найважливішим періодом людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя...»* [3, с. 15]. І тому життя дітей у школі організовував відповідно до їх вікових особливостей. Сьогодні ми акцентуємо увагу на особливості навчання 6-7 річних дітей у початковій школі І циклу. А вже в ті далекі часи Василь Олександрович усвідомлював особливості навчання учнів 1-2 класів та завдання, які треба вирішити саме в цих класах, враховуючи вікові особливості дітей. Так читаємо: «Вже в 1-му й особливо в 2-му класах я прагнув...» [4, с. 206]. Відповідно Педагог створював у школі необхідні умови навчання й відпочинку дітей цього періоду: школярі навчалися в окремих приміщеннях, мали більші можливості виділяти часу на уроки серед природи тощо. Запроваджуючи в школі досвід Василя Олександровича Сухомлинського, ми поставили за мету також створити «Школу радості», а сучасна реформа початкової школи лише підтвердила правильність нашого вибору для забезпечення щасливого дитинства молодших школярів. Насамперед нами було усвідомлено, що казка і гра повинні зайняти особливе місце в кожному класі. Саме в ній Педагог бачив величезну силу: *«Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості і любові до знань»* [3, с. 95]. Павлиська кімната казок надихнула усіх учителів початкових класів на створення

казкової зони з ляльковим театром, адже дитяче життя неможливе без казок. Тому казка в нашій школі «живе», вона стала не фрагментом роботи на уроках чи штучним прив'язуванням до нього, а системою роботи на всіх уроках: учні інсценізують авторські, народні, лінгвістичні казки, а на основі прочитаних складають власні, створюючи малюнки, міні-книжки, які ми оформляємо в класні альбоми («Улюблені народні казки», «Улюблені авторські казки», «Змінюємо казки» «Улюблені казки Василя Сухомлинського», «Наші авторські казки» тощо). Так діти вчать разом із казковими героями, вчать їх самих, оцінюють їх роботу, відтворюють зміст прочитаної чи складеної казки в театрі, який знаходиться поруч із партами, а однокласники перетворюються на глядачів театрального дійства. Відвідування справжнього театру в Києві стає лише підсиленням, відшліфуванням акторської майстерності, яку й не потрібно відпрацьовувати на спеціальних уроках.

Педагогічна спадщина видатного Педагога містить практичний досвід умілого поєднання гри із навчанням. Тому, коли постало питання полегшення навчання шестирічних дітей письма, він зробив висновок: «Я переконаний, що навчання грамоти, тісно пов'язане з малюванням, з грою, якраз і може стати одним з місточків, що з'єднують дошкільне виховання і навчання в школі» [3, с. 96]. Василь Олександрович залишив нам цінні поради зі своїх практичних спостережень щодо уроків читання й письма в 1 класі: «Досвід показав, що спершу в 1 класі не повинно бути «чистих» уроків читання, письма... Одноманітність швидко втомлює. Як тільки діти починали стомлюватись, я переходив до іншого виду роботи». Могутнім засобом урізноманітнення праці було малювання» [4, с. 151]. Педагог помічав, що «для більшості малюків літери – це малюнки» [4, с. 151]. Він разом із дітьми досліджував, що «крапелька роси на стеблинці трави – літера Р. – Незабаром вона скотиться на землю – літера О. А в цій крапельці вже горить сонячна іскорка – обводимо олівцем контури букви С» [4, с. 153], або просто брали стеблинку трави і з неї утворювали літеру. Процес навчання читання Василь Сухомлинський проводив не як «результат тривалих вправ зі звукового аналізу і синтезу, а свідомим відтворенням звукового, музичного образу, відповідного до зорового образу слова, щойно намальованого дітьми» [4, с. 151]. Він практично перевіряв наукове твердження про ефективність запам'ятовування образів у способі єдності зорового і звукового сприйняття букв, слів і робив висновок:

«легше запам'ятовується емоційне забарвлення образів» [4, с. 152].

Педагогічна практика підтвердила можливість успішної реалізації цих ідей та їх ефективність. Так у педагогічній технології Росток (науковий керівник – професор Т.О. Пушкарьова) шестирічні першокласники нашої школи вчать по-особливому читати й писати за авторською програмою інтегрованих курсів: «Навчання грамоти: читання» та «Навчання грамоти: письмо». Як мотивацію до навчання читати пропонуємо казку Ю.Ярмиша «Зайчаткова казочка» та проблемні ситуації, які спонукають учнів до вироблення вміння читати; вивчення букв відбувається через казку «Співуча галявина», на якій учні малюють букви, «оживлюють» їх, складають власні казки про них, «дружать» букви, читаючи з ними склади, а лише потім читають слова. (Для дітей, які вже читають, підбираємо українські народні казки, які можна для однокласників не лише читати, а й інсценізувати). Мотивацією до навчання писати є казка, складена вчителем, «Як звірята навчалися писати»; підготовкою до письма є система уроків з оволодіння потрібними навичками через штрихування казкових героїв і відшукування на них елементів літер; навчання письма букв проводиться групами за подібністю елементів букв і розпочинається із казкової сторінки (кольоропис), де учні «оживлюють» літери (перетворюючи їх на істот, предмети, явища, і навпаки: шукають букви у квітах, на листочках, у хмаринках тощо), складають казки про них, «вчать» казкових героїв писати. Завдання «Допоможи Зайчикові викласти літери з гілочок, камінчиків, квіточок», «Знайди предмети, у яких є вивчений звук» тощо успішно виконуються серед природи.

Отже, як бачимо, ідея Василя Олександровича про можливість навчання письма і читання шестирічних дітей через казку, малювання, проведення уроків серед природи практично успішно підтверджується й сьогодні.

Радість пізнання. Гармонійний розвиток дитини забезпечується радісним пізнанням навколишнього світу. Педагог-дослідник Сухомлинський ставив собі за мету «...домогтися того, щоб навчання було цікаве, різноманітне інтелектуальне життя, що проходитиме в світі казки, гри, краси, музики, фантазії, творчості. Хочеться, щоб діти були мандрівниками, відкривачами й творцями у цьому світі. Спостерігати, думати, розмірковувати, переживати радощі праці й пишатися створеним» [3, с. 102]. Саме тому Василь Олександрович свої уроки проводив поза межами класу, серед природи, де школярі могли спостерігати, досліджувати. Так,

наприклад, пов'язуючи навчання письма з малюванням, Учитель у Павлівській школі вів дітей «У «мандри» до джерела слова з альбомами й олівцями. Розташовувалися під схилою над ставком вербою» [4, с. 151]. Там вони, спостерігаючи за природою, відчували запахи трав і квітів, прислухаючись до ніжних звуків природи, усвідомлювали красу і відтінки певного слова, знайомилися з літерами. У Павлівській школі «мандрівки» до джерел живого слова були постійними. А результатом пробудження найяскравіших уявлень, почуттів, спогадів такого сприйняття слів став альбом «Наше рідне слово», виготовлений учнями. У цій творчій роботі Педагог помічав, що «ніхто не залишався байдужим до краси рідної мови» [4, с. 154].

Процес звичайного читання Василь Олександрович радив перетворювати в розумову роботу, щоб воно ставало джерелом мислення. «Я поставив перед собою завдання вчити такого читання, щоб дитина, читаючи, думала» [3, с. 102]. Він вважав: «Завдання початкової школи – поступово привчити учнів переборювати труднощі не тільки в фізичній, а й в інтелектуальній праці» [3, с. 112]. Разом з тим Педагог з практичного досвіду застерігав: «Ні в якому разі не можна допускати, щоб усе давалося учням легко, щоб дитина не знала, що таке труднощі» [3, с. 112]. А це практично можливо, коли для учнів створена певна проблемна ситуація, дано завдання провести спостереження, дослідження, спробувати сили у відкритті нових знань тощо. Тому метою домашніх завдань (якщо відсутня група подовженого дня) може бути: продовжити розпочате дослідження, завершити чи вдосконалити творчу роботу, прочитати оповідання чи вивчити напам'ять вірш та ін.

Авторська педагогічна система Сухомлинського сприяла й **розвитку вільної особистості**. У Павлівській школі учні мали простір для власного вибору діяльності, а Вчитель майстерно створював умови для дитячого самовираження. Наприклад, складання розповідей серед природи ставало для учнів «джерелом думки і слова». У ній «Малюки складали оповідання, в яких відбився індивідуальний світ сприйняття і уявлень» [4, с. 205]. Педагог вважав: «Складання мініатюрних творів – прекрасний засіб підготовки дітей до ретельної напруженої розумової праці в майбутньому» [4, с. 206]. Яскравим прикладом може бути навчальна ситуація, яка описана в його оповіданні «Хочу сказати своє слово».

Спадщина Сухомлинського сприяє творчій діяльності вчителів в організації навчальних зон у класі (куточок природи, класна бібліотека, місце для бесід, ігрова зона, куточок казки й музики, інформаційні куточки

тощо) та виявлення своїх талантів, здібностей у різноманітних конкурсах, олімпіадах, квестах, виставках тощо, які постійно проводяться в школі.

Формування здорового способу життя, створення безпечних умов у школі. У педагогічній спадщині Василя Олександровича Сухомлинського ми знаходимо його велику турботу про здоров'я дітей: продумана система навчально-виховного процесу (режим дитини, збільшення часу для перебування на свіжому повітрі, зміна видів діяльності на уроці тощо); бесіди з батьками; піклування про шкільне харчування; спільні походи, організація змістовного відпочинку та ін. Педагог вважав: «...турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили» [3, с. 103]. «Якщо ж одразу змусити їх працювати в класі по 4 години щодня, то обстановка, яка в майбутньому стала би сприятливою для розумової праці, згубно позначиться на здоров'ї дітей» [4, с. 203]. Ось чому у практиці організації навчальних умов молодші школярі Павлівської школи навчалися в закритому приміщенні не більше як 3 години на день, а решту часу проводили на свіжому повітрі.

Важку розумову роботу (без якої не може бути навчання) Василь Олександрович полегшував «педагогічними хитрощами»: «Одним з таких «хитрощів» можна вважати різноманіття видів праці на уроці. Одноманітність швидко виснажує. Тільки-но діти починали втомлюватись, я прагнув перейти до нового виду роботи» [4, с. 205].

Формування морально-етичних цінностей посідає значне місце у спадщині Педагога-гуманіста. Зокрема Василь Олександрович говорив, що «...норми моральності розкриваються в молодшому віці у конкретному, емоційно виразному вчинку...» [3, с. 442]. Він був переконаний, що «дитина» в цей період повинна жити багатим духовним життям» [4, с. 183].

Тому «в «Школі радості» діти робили перші кроки на шляху до вершини моральної людської краси: вони осягали ази великої науки людяності...» [4, с. 381]. У досвіді Павлівської школи є дуже багато прикладів із багатогранного духовного життя дитячого колективу. За традиціями, на шкільних заходах прославляли Добро, виховували людяність. Особливо яскравим прикладом справжнього виховання поваги до матері є створення «Саду матері» та піклування про нього. Збереження цього саду до сьогоднішніх днів, проведення зльотів «Добротворців», які продовжив послідовник Педагога Олександр Захаренко, – лише окремі приклади справжньої школи

Сухомлинського у вихованні загальнолюдських цінностей.

Практика в нашій школі показала ефективність запровадження ідей Василя Олександровича у формуванні морально-етичних цінностей: оформлення куточків «Добротворці» та проведення бесід з обміну думками про життя у класі, написання листів з малюнками для учасників бойових дій на Сході України та зустрічі з ними, допомога хворим дітям, збір пластмасових кришок для виготовлення протезів, відзначення державних свят і подій, висаджування дерев на території школи, піклування про птахів узимку тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Українська освіта має неоціненну педагогічну спадщину Василя Олександровича Сухомлинського, яка актуальна і в сучасній початковій школі.

Для успішного виконання мети й завдань Державного стандарту початкової школи є актуальним застосування ефективних форм і методів навчально-виховного процесу «Школи радості» Сухомлинського. Практика свідчить, що глибоке творче осмислення геніальних педагогічних ідей Василя Олександровича зможе допомогти в сучасній школі гармонійному розвитку дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психо-фізіологічних особливостей і потреб, вихованню загальнолюдських цінностей, підтримці життєвого оптимізму, розвитку самостійності, творчості та допитливості.

Варто нам, учителям сучасної школи, вдуматись у слова відомого педагога *Шалви Амонашвілі*, на досвіді якого виросло не одне покоління педагогів, *про враження від Павлівської школи*: «Країна, в якій є такий син, не буде шукати педагогіку десь в інших місцях» [5, с. 1]. Цілком погоджуємося з думкою професора Григорія Ключека: «...освітня справа по-доброму консервативна, і вона потерпає, коли відмовляємося від традицій, зрощених на рідному ґрунті» [5, с. 2]. В Україні є передумови до існування «Школи радості» та справжнього осередку культури в кожній початковій школі, бо маємо велику педагогічну спадщину Педагога-генія.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти [Інтернет-ресурс] / НУШ: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument>.
2. «Філософія для дітей». В. О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю: Педагогічні читання: 36. Наук.-метод. праць/ За заг.ред. О. В. Сухомлинської, О. Я. Савченко. – Житомир: ФО-П Левковець Н. М., 2017. – 274 с.

3. Сухомлинський В. О. / Вибр. твори в 5 т. – К.: Рад.шк., 1976. – Т. 3 – 670 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. «Акта» видання, 2012. – 537 с.
5. Ключек Г. Шалва Амоношвілі про Василя Сухомлинського [Електронний ресурс]: освіта:ua Блоги <http://osvita.ua/blogs/60952/03.2018>

REFERENCES

1. *Derzhavnii standart pochatkovoyi osvity (State standard for elementary education)* [Internet resource] /NUS <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument>.
2. «Filosofiya dlya ditey». V. O. *Sukhlymlinsky u dialozi z suchasnistu: pedagogichni chytannya*. (2007). [«Philosophy for children». V. O. Sukhlymlinsky in a dialogue with the present time world]. Zhytomyr.
3. Sukhomlinsky, V. O. (1976). *Vybrani Tvory* [V. O. Sukhomlinsky Selected Works]. Kyiv.
4. Sukhomlinsky, V. O. (2012). *Serce viddayu dityam*. [I give my heart to children]. Acta edition.
5. Klochek, G. *Shalva Amonoshvili Pro Vasylya Sukhomlyns'koho About Vasyl Sukhomlynsky*. [Electronic resource]: osvita.ua/blogs/60952/03.2018

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БЛОХВОЩЕНКО Світлана Миколаївна – директор Української СЗОШ I-III ступенів № 1 із поглибленим вивченням окремих предметів Обухівського району Київської області.

Наукові інтереси: удосконалення форм і методів навчання в початковій школі.

КАЛЬЧУК Марія Іванівна – заслужений

учитель України, учитель-методист, учитель початкових класів Української СЗОШ I-III ступенів № 1, Обухівського району, Київської області.

Наукові інтереси: удосконалення форм і методів навчання в початковій школі.

МАХИНЯ Світлана Іванівна – учитель-методист, учитель початкових класів Української СЗОШ I-III ступенів № 1, Обухівського району, Київської області.

Наукові інтереси: удосконалення форм і методів навчання в початковій школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

BELOKHOSHCHENKO Svetlana Nikolaevna – Director of the Ukrainian SSS I-III degrees № 1, Obukhiv district, Kyiv region.

Circle of research interests: improvement of forms and methods of teaching at primary school.

KALCHUK Mariya Ivanivna – Honored Teacher of Ukraine, Teacher-Methodologist, Teacher of Primary Classes of Ukrainian SSS of I-III degrees № 1, Obukhiv district, Kyiv region.

Circle of research interests: improvement of forms and methods of teaching at primary school.

MAKHINA Svetlana Ivanivna – is a Teacher-Methodologist, a Teacher of Primary Classes of Ukrainian SSS I-III degrees № 1, Obukhiv district, Kyiv region.

Circle of research interests: improvement of forms and methods of teaching at primary school.

Дата надходження рукопису 16. 08. 2018 р.

Рецензент – д.п.н. професор О. С. Радул

УДК: 37.072

КУШНІР Наталія Сергіївна – викладач I категорії

Кропивницького будівельного коледжу
ORCID ID 0000-0002-8692-488
e-mail: natalochka140387@gmail.com

**АСПЕКТИ ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ ДОРОБКУ
В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В умовах глобалізаційних змін, які впливають із динаміки трансформації українського суспільства, сформувалась пріоритетна роль освіти, вектором якої стали становлення та розвиток індивідуальних здібностей, інтересів, професійної компетентності, поглиблення теоретичних знань та практичних умінь і якостей майбутнього фахівця. Тому, важливим за даних вимог, є виховання гуманної людини, яка є не просто творцем власної особистості та стилю життя, а здатна до саморозвитку та самовдосконалення. Прикладом розв'язання поставленого завдання є педагогічний досвід

В. О. Сухомлинського.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти особистісного саморозвитку та професійно-особистісного самовдосконалення викладено в працях як українських так і зарубіжних вчених: аналіз філософії розвитку й професійної освіти досліджують В. Віндельбанд, В. Кремень, С. Кримський, А. Печчеї, С. Франк; питання професійного саморозвитку досліджують І. Дереза, Л. Коробка, В. Вітюк, Ю. Рева, О. Остапчук, М. Морозова, Г. Топчій; та ін.

Проблема саморозвитку особистості на різних історичних етапах розвитку суспільства була об'єктом осмислення різних